

dr Ewa Spigarska
Uniwersytet Gdański
Wydział Zarządzania
Katedra Rachunkowości
e-mail: ewa.spigarska@ug.edu.pl
ORCID: 0000-0002-0175-3042

Polityka rachunkowości zakładów ubezpieczeń w obliczu przyjęcia Międzynarodowego Standardu Sprawozdawczości Finansowej 17 „Umowy ubezpieczenia”

Accounting policy of insurance companies in the face of the adoption of the International Financial Reporting Standard 17 Insurance contracts

Słowa kluczowe:
ubezpieczenia, umowa ubezpieczeniowa, polityka rachunkowości, MSSF 17

Streszczenie: Głównym celem artykułu jest pokazanie wpływu nowo przyjętego Międzynarodowego Standardu Sprawozdawczości Finansowej 17 „Umowy ubezpieczenia” (Dz. Urz. UE 416, dalej MSSF 17) na politykę rachunkowości zakładu ubezpieczeń. Przyjęte rozwiązania wpłyną na ujawnianie i wycenę kategorii finansowych posiadanych przez jednostkę ubezpieczeniową. MSSF 17 wprowadził wyraźny podział pomiędzy wynikiem na działalności ubezpieczeniowej a wynikiem na działalności inwestycyjnej. Odstąpiono od wykazywania przychodów na podstawie składek przypisanych w poszczególnych okresach. Skutki wpływu nowo przyjętych regulacji zostały pokazane na przykładzie Grupy PZU. Podstawą wyboru tej grupy jest fakt, że sporządza ona swoje skonsolidowane sprawozdanie finansowe opierając się na Międzynarodowych Standardach Rachunkowości i publikuje je jako jedyna grupa ubezpieczeniowa na Giełdzie Papierów Wartościowych w Warszawie. Na przykładzie Grupy PZU pokazano przykładowe zmiany w polityce rachunkowości wprowadzone na podstawie MSSF 17. W przyszłości planowane jest w celach porównawczych przeprowadzenie takich badań obejmujących międzynarodowe grupy ubezpieczeniowe.

Keywords:
insurance, insurance contract,
accounting policy, IFRS 17

Abstract: The main purpose of the article is to demonstrate the impact of the newly adopted International Financial Reporting Standard 17 “Insurance Contracts” on the accounting policy of an insurance company. The adopted solutions will affect the disclosure and valuation of financial categories held by the insurance entity. IFRS 17 introduced a clear division between the results of insurance activity and investment activity. The recognition of revenue based on premiums written in specific periods has been abandoned. The effects of the newly adopted regulations are illustrated through the example of the PZU Group. The selection of this group is based on the fact that it prepares its consolidated financial statements in accordance with International Accounting Standards and publishes them on the Warsaw Stock Exchange. The example of the PZU Group showcases the changes in accounting policy introduced based on IFRS 17. In the future, similar research is planned to be conducted in the field of international insurance groups.

JEL:
1401

Wprowadzenie

Rada Międzynarodowych Standardów Rachunkowości (RMSR) 18 maja 2017 r. wydała nowy standard dotyczący umów ubezpieczeniowych – Międzynarodowy Standard Sprawozdawczości Finansowej (MSSF) 17 „Umowy ubezpieczenia”. MSSF 17 zastąpił dotychczasowy MSSF 4 „Umowy ubezpieczenia”¹ (Dz. Urz. UE L 320, dalej MSSF 4), który miał charakter przejściowy i stanowił pierwszy etap przygotowania jednego, spójnego i kompletnego standardu regulującego ujęcie i wycenę umów ubezpieczenia. Należy jednak stwierdzić, że MSSF 17 nie dotyczy tylko zakładów ubezpieczeń, ale może wywierać wpływ na rachunkowość innych podmiotów gospodarczych. Clitheroe, aktuariusz Government Actuary’s Department w Wielkiej Brytanii, stwierdził, że „potencjalnie jakkolwiek znaczący transfer ryzyka między dwiema stronami może również być objęty zakresem, jak i warto, aby organizacje przeglądając istniejące zobowiązania, a nawet odległe zobowiązania warunkowe, rozważyły, czy wiążą się one z umownym przenoszeniem ryzyka” [*IFRS 17 – not just for insurance companies, 2022*]. Zwrócono również uwagę na koszty implementacji MSSF 17. Firma Willis Towers Watson przeprowadziła w 2021 r. badania, w których wzięło udział 312 firm ubezpieczeniowych z 50 krajów, aby oszacować koszty wprowadzenia nowego standardu oraz ustalić wyzwania, jakie w tym zakresie stoją przed zakładami ubezpieczeń. Oszacowano, że koszt ten wyniesie od 15 do 20 mld USD, w tym średni koszt projektu dla 24 największych międzynarodowych korporacji wyniesie 175–200 mld USD, natomiast dla pozostałych

¹ Więcej na temat MSSF 4 „Umowy ubezpieczeniowe” patrz E. Spigarska [2017].

288 ubezpieczycieli około 20 mln USD [*Koszty globalnego sektora ubezpieczeń związane z MSSF 17 szacuje się na 15–20 mld USD*, 2021]. Natomiast na wyzwania w zakresie MSSF 17 uwagę zwróciła Foughi, globalny lider ds. doradztwa w zakresie MSSF 17 w Willis Towers Watson, która stwierdziła, że „jeśli ubezpieczyciele chcą wykrzesać wartość z MSSF 17, powinni dążyć do znacznego usprawnienia procesów biznesowych, w tym automatyzacji, wydajności i audytowania jakości. Pozwoli to zaoszczędzić czas i pieniądze, umożliwiające przekierowanie ekspertów do bardziej wartościowych zadań, sprawiając, że działy sprawozdawcze firm będą w stanie robić więcej, szybciej, przy mniejszym zaangażowaniu zasobów. Zmiana przepisów może stać się bodźcem do zwiększenia wydajności, jeżeli warunki będą odpowiednie” [*Koszty globalnego sektora ubezpieczeń związane z MSSF 17 szacuje się na 15–20 mld USD*, 2021].

Istota MSSF 17

W celu prawidłowego wdrożenia standardu i dostosowania go do obowiązujących przepisów Parlament Europejski opublikował 3 października 2018 r. Rezolucję w sprawie Międzynarodowych Standardów Sprawozdawczości Finansowej: MSSF 17 „Umowy ubezpieczeniowe” (Dz. Urz. UE C 11/02, dalej Rezolucja). W ramach Rezolucji stwierdzono między innymi, że MSSF 17 będzie wymagał zasadniczej zmiany w rachunkowości umów ubezpieczeniowych, co ma zapewnić większą spójność i przejrzystość oraz ma umożliwić większą porównywalność danych finansowych. Dodatkowo zwrócono uwagę, że wdrażanie nowego standardu będzie wymagało dużego nakładu wysiłku i kosztów, co odczuwają zwłaszcza małe i średnie przedsiębiorstwa prowadzące działalność ubezpieczeniową. Zwrócono uwagę na problemy związane z prezentacją ogólnych umów ubezpieczeniowych, w tym ryzyka obniżenia jakości ujawnianych informacji, nadmiernego wzrostu przewidywanych kosztów wdrożenia oraz znacznego zwiększenia operacyjnej złożoności sprawozdawczości zgodnie z MSSF 17. Stwierdzono również, że generowanie odpowiednich informacji dla akcjonariuszy w drodze oceny zobowiązań z tytułu umów ubezpieczeniowych stanowi złożony proces, który może spowodować zakłócenia finansowe.

J.H. Piedra Luna [2018] na podstawie przeprowadzonych badań stwierdził, że w wyniku wprowadzenia MSSF 17, oprócz zmiany polityki rachunkowości zakładów ubezpieczeń, wymagane są znaczące działania wdrożeniowe we wszystkich obszarach działalności. Spowoduje to wprowadzenie nowych technologii lub ulepszenie istniejących oraz optymalizację metod. Konieczne będzie również zatrudnienie kompetentnego personelu zarówno wewnętrznego, jak i zewnętrznego, który będzie potrafił te zmiany przeprowadzić zarówno w aspekcie rachunkowym, jak i biznesowym. Zakłady ubezpieczeń będą zobowiązane poinformować swoich interesariuszy, że wdrożenie MSSF 17 spowoduje większą zmienność wyników finansowych i kapitału własnego.

Z kolei C. Ewelt-Knauer, A. Kraft i J. Schneider [2018] zauważają, że zastosowanie MSSF 17 w porównaniu z MSSF 4 spowoduje bardziej realistyczną i spójną metodologię ujmowania i wyceny poszczególnych elementów finansowych, która zawiera istotne rozważania stochastyczne i matematyczne dotyczące ubezpieczeń. Dodatkowo, zamiast interpretować transakcje ubezpieczeniowe w rozumieniu podejścia aktywno-pasywnego jako „sprzedaż ochrony ubezpieczeniowej”, podkreślają, że coraz bardziej główną usługą zakładu ubezpieczeń jest ponoszenie ryzyka przez cały okres trwania umowy poprzez wyodrębnienie jeszcze niezrealizowanej nadwyżki składki. Ogólnie jednak należy przyjąć, że niezarobione (niepewne) składniki zysku będą uzyskiwane proporcjonalnie do stopnia spełnienia usługi. Jeśli jednak skorygowana wartość bieżąca przyszłych kosztów przewyższa skorygowaną wartość bieżącą przyszłych wpłat, to grożące straty są natychmiast ujawniane jako rezerwa kosztowa.

K. Trzpioła [2022] zauważyła, że regulacje zawarte w MSSF 17 nie mają odzwierciedlenia w polskich przepisach bilansowych [Ustawie o rachunkowości (Dz.U. 1994, nr 121, poz. 591)]. Dodatkowo sformułowała ona podstawowe zmiany, jakie wprowadził MSSF 17 w stosunku do MSSF 4, stwierdzając, że dotyczą one przede wszystkim: poziomów agregacji, na jakich dokonywane są obliczenia, metod wyceny zobowiązań ubezpieczeniowych, rozpoznawania zysku lub straty w czasie, ujmowania i wyceny umów reasekuracji, wydzielenia komponentu inwestycyjnego, wymaganych ujawnień, jak i sposobu prezentacji poszczególnych pozycji bilansu oraz rachunku zysków i strat w jednostkach ubezpieczeniowych.

Rozważania na temat MSSF 17 są również przedmiotem wielu analiz firm audytorских, które zajmują się między innymi takimi zagadnieniami jak:

- wyceną zobowiązań ubezpieczeniowych [Piętań, Pasternak-Winiarski, 2017],
- zależnościami pomiędzy MSSF 9 (Dz. Urz. UE L 323) i MSSF 17 [Pasternak-Winiarski, 2017],
- zagadnieniami związanymi z przejściem na standard MSSF 17 [Piskorski, Pasternak-Winiarski, 2017; Kramza, 2020].

Jednak dopiero najbliższe lata pokażą, czy udało się zrealizować zamierzenia MSSF 17 i czy te regulacje będą czytelne i przejrzyste dla użytkowników sprawozdań finansowych oraz jak wpłyną na finanse zakładów ubezpieczeń.

Pojęcie umowy ubezpieczenia

Umowa ubezpieczenia jest umową nazwaną. Podstawowa definicja umowy ubezpieczenia zawarta jest w kodeksie cywilnym (Dz.U. 1964, nr 16, poz. 93, art. 805), zgodnie z którym „przez umowę ubezpieczenia ubezpieczyciel zobowiązuje się, w zakresie działania swego przedsiębiorstwa, spełnić określone świadczenie w razie zajścia prze-

widzianego w umowie wypadku, a ubezpieczający zobowiązuje się zapłacić składkę”. Z kolei definicja umowy ubezpieczenia jako umowy ubezpieczenia morskiego znajduje się w kodeksie morskim (Dz.U. 2001, nr 138, poz. 1545, art. 292). W wyniku takiej umowy ubezpieczyciel zobowiązuje się w zamian za składkę ubezpieczeniową wypłacić odszkodowanie za szkody poniesione wskutek niebezpieczeństw, na jakie przedmiot ubezpieczenia jest narażony w związku z żeglugą morską. Zakres takiej umowy może również objąć niebezpieczeństwa, na jakie w przewozie morskim jest narażony przedmiot ubezpieczenia w przewozie lotniczym, na wodach śródlądowych lub na lądzie.

W MSSF 17 „Umowy ubezpieczenia” ujęto zasady ujmowania, wyceny i prezentacji oraz ujawniania informacji związanych z umowami, których dotyczy ten standard. Podstawowym zaś celem opublikowanego standardu jest zapewnienie, aby jednostka go stosująca dostarczała odpowiednie informacje, odzwierciedlające wiernie umowy ubezpieczenia. Jednocześnie informacje te mają stanowić dla użytkownika sprawozdań finansowych podstawę oceny wpływu umów ubezpieczenia na sytuację finansową, wynik finansowy oraz przepływy pieniężne zakładu ubezpieczeń.

Według MSSF 17 (zał. A) jako umowę ubezpieczenia traktują się umowę „... w myśl której jedna ze stron (ubezpieczyciel) przyjmuje znaczące ryzyko ubezpieczeniowe od drugiej strony (ubezpieczonego), wyrażając zgodę na zrekompensowanie ubezpieczonemu negatywnego wpływu określonego niepewnego przyszłego zdarzenia (zdarzenia ubezpieczeniowego”.

W tabeli 1 ujęto wyjaśnienie poszczególnych składowych charakteryzujących umowę ubezpieczenia.

Tabela 1. Składowe umowy ubezpieczenia zgodnie z MSSF 17

Składowa	Definicja
Ryzyko ubezpieczeniowe	Ryzyko, inne niż ryzyko finansowe, przeniesione z ubezpieczonego na ubezpieczyciela.
Znaczące ryzyko ubezpieczeniowe	Ryzyko, które występuje, gdy zdarzenie objęte ubezpieczeniem może spowodować konieczność wypłacenia przez ubezpieczyciela znaczących dodatkowych kwot w jakimkolwiek pojedynczym scenariuszu, które nie mają treści ekonomicznej, czyli nie wywierają dostrzegalnego wpływu na ekonomikę transakcji. Znaczące ryzyko ubezpieczeniowe występuje również, gdy istnieje scenariusz posiadający treść ekonomiczną, w którym ubezpieczyciel ma możliwość poniesienia straty opierającej się na wartości bieżącej.
Ubezpieczony	Strona, która na mocy umowy ubezpieczenia ma prawo do odszkodowania po zaistnieniu zdarzenia ubezpieczonego.
Zdarzenie ubezpieczeniowe	Niepewne przyszłe zdarzenie, które objęte jest umową ubezpieczenia i stwarza ryzyko ubezpieczeniowe.

Źródło: opracowano na podstawie MSSF 17.

W ramach umowy ubezpieczenia zakład ubezpieczeń świadczy ubezpieczonemu określone usługi. Podstawową usługą jest ochrona ubezpieczeniowa, polegająca na zabezpieczeniu na wypadek zdarzenia ubezpieczeniowego. W zakresie umów niezawierających bezpośredniego udziału w zyskach zakład ubezpieczeń świadczy usługę zwrotu z inwestycji, zaś w przypadku umów z pośrednim udziałem w zyskach świadczone usługi polegają na zarządzaniu pozycjami bazowymi w imieniu ubezpieczonego. Jako umowy z pośrednim udziałem w zyskach traktuje się takie umowy, które posiadają trzy podstawowe cechy w momencie ich rozpoczęcia:

- 1) w warunkach umowy jest określone, że ubezpieczony jest beneficjentem części zysków z jednoznacznie określonej puli pozycji bazowych,
- 2) jednostka spodziewa się wypłacić ubezpieczonemu kwotę równą znacznej części zysków wynikających ze zmiany wartości godziwej pozycji bazowych,
- 3) jednostka oczekuje, że znaczna część jakiegokolwiek zmiany kwot wypłacanych ubezpieczonemu będzie zmieniać się wraz ze zmianą wartości godziwej pozycji bazowych.

Jako przeciwieństwo opisanych umów traktuje się umowy ubezpieczenia niezawierające bezpośredniego udziału w zyskach.

W tabeli 2 ujęto przykładowe umowy stanowiące, jak i niestanowiące umów ubezpieczenia w świetle MSSF 17.

Regulacje zawarte w MSSF 17 mają przede wszystkim wpływ na ubezpieczenia długoterminowe (na życie), jak i na reasekurację. Podmiotami, które, obok zakładów ubezpieczeń, będą musiały uwzględnić rozwiązania zawarte w standardzie to banki, w przypadku wystawiania przez nich umów reasekuracyjnych lub inwestycyjnych zawierających element ubezpieczenia.

Biorąc pod uwagę zmiany w polityce rachunkowości zakładów ubezpieczeń, należy zwrócić uwagę, że MSSF 17 wszedł w życie 1.01.2023 r. Dane porównawcze zostały już opracowane w latach poprzednich, co wynika z regulacji zawartych w MSR 8 „Zasady (polityka) rachunkowości, zmiany wartości szacunkowych i korygowanie błędów” (Dz.Urz. UE L 320, dalej MSR 8). Zgodnie z wytycznymi MSR 8 w przypadku, gdy dany podmiot gospodarczy (zakład ubezpieczeń) nie zastosował nowego Międzynarodowego Standardu Sprawozdawczości Finansowej, który został już opublikowany, ale nie wszedł w życie, zakład ubezpieczeń ujawnia ten fakt, jak i znane lub wiarygodnie oszacowane informacje potrzebne do oceny możliwego wpływu zastosowania nowego standardu na sprawozdania finansowe jednostki za okres, w którym zostaną one zastosowane po raz pierwszy. Oznacza to podanie w sprawozdaniu finansowym następujących informacji: nazwę nowego MSSF, charakter przyszłej zmiany lub zmian zasad (polityki) rachunkowości, termin, w którym ten standard powinien być zastosowany oraz datę, kiedy zakład ubezpieczeń zamierza wdrożyć dany międzynarodowy standard sprawozdawczości finansowej po raz pierwszy. Alternatywnie można podać opis wpływu na sprawozdanie finansowe zakładu ubezpieczeń zmian będących skutkiem zasto-

sowania danego standardu po raz pierwszy lub poinformować o fakcie, że ten wpływ nie jest znany lub nie jest możliwe jego wiarygodne oszacowanie.

Tabela 2. Przykłady umów będące i niebędące umowami ubezpieczenia zgodnie z wymogami MSSF 17

Umowy ubezpieczenia	Umowy niebędące umowami ubezpieczenia
Ubezpieczenie od kradzieży lub uszkodzenia mienia.	Umowy inwestycyjne, które posiadają formę prawną umowy ubezpieczenia, lecz nie przenoszą na wystawcę znaczącego ryzyka ubezpieczeniowego.
Ubezpieczenie od odpowiedzialności za produkt, odpowiedzialności zawodowej, odpowiedzialności cywilnej lub kosztów prawnych.	Umowy, które wymagają płatności zależnej od czynnika klimatycznego, geologicznego lub innego czynnika naturalnego, który nie jest specyficzny dla strony umowy – tzw. pogodowe instrumenty pochodne.
Ubezpieczenia na życie oraz wcześniej opłacone koszty pogrzebu.	Gwarancje powiązane z kredytem, które wymagają płatności nawet wówczas, gdy posiadacz nie poniósł straty przez to, że dłużnik nie dokonał zapłaty w terminie płatności.
Ubezpieczenie od niepełnosprawności i ubezpieczenie pokrycia kosztów świadczeń medycznych.	Umowy, które przewidują zmniejszenie spłaty kwoty głównej, odsetek lub obu tych pozycji, zależne od czynnika klimatycznego, geologicznego lub innego czynnika naturalnego, którego wpływ nie jest specyficzny dla strony umowy – tzw. obligacje katastrofalne.
Listy gwarancyjne, ubezpieczenie od sprzeniewierzenia, gwarancje należytego wykonania, gwarancje przetargowe (umowy rekompensujące posiadaczowi niewykonanie zobowiązań umownych przez drugą osobę).	Umowy hazardowe, które wymagają płatności, jeżeli zaistnieje określone niepewne przyszłe zdarzenie, natomiast nie uzależniają one płatności od umownego warunku wstępnego stanowiącego, że zdarzenie to musi mieć negatywny wpływ na ubezpieczonego.
Ubezpieczeniowe transakcje typu swat i inne umowy, które wymagają płatności w zależności od zmian czynników klimatycznych, geologicznych lub innych czynników naturalnych, które są specyficzne dla strony umowy.	Samo ubezpieczenie, tj. zachowanie ryzyka, które mogłoby zostać objęte ubezpieczeniem.
Umowy reasekuracji czynnej.	Świadczenia warunkowe płatne lub należne w związku z połączeniem jednostek.
Umowy reasekuracji biernej pod określonymi warunkami.	Aktywa oraz zobowiązania pracodawcy w ramach programów świadczeń pracowniczych.
Umowy inwestycyjne z uznaniowym udziałem w zyskach, pod warunkiem, że jednostka zawiera również umowy ubezpieczenia.	Zobowiązania dotyczące świadczeń emerytalnych raportowane przez określone programy świadczeń emerytalnych.

Źródło: opracowano na podstawie MSSF 17.

MSSF 17 ma bezpośredni wpływ na politykę rachunkowości zakładów ubezpieczeń. W wyniku wprowadzonych regulacji wszystkie przepływy pieniężne będą opierały się na aktualnych założeniach. Do tej pory, w przypadku niektórych umów, w tym przede wszystkim umów ubezpieczeniowych wystawianych za granicą, wyceniano je na podstawie danych historycznych. MSSF 17 jest bardziej spójny z MSSF 15 „Przychody z umów z klientami” (Dz. Urz. UE L 295) niż z MSSF 4 w zakresie ubezpieczeń na życie, gdzie przychody nie będą już ujmowane na zasadzie kasowej. Wyłączeniu z tych regulacji podlegają elementy depozytowe.

Dodatkowo standard ten ma również wpływ na rachunek zysków i strat zakładów ubezpieczeń. Wprowadził on wyraźny podział pomiędzy wynikiem na działalności ubezpieczeniowej a wynikiem na działalności lokacyjnej [Piętań, Pasternak-Winiarski, 2017]. Dodatkowo odstąpiono od wykazywania przychodów na podstawie składek przypisanych w poszczególnych okresach. Zaproponowano, aby ujmować te elementy, które zebrane składki mają sfinansować. Oznacza to, że zakłady ubezpieczeń będą wykazywać następujące dane:

- kwoty oczekiwanych w danym okresie odszkodowań i świadczeń,
- amortyzację korekty z tytułu ryzyka,
- amortyzację marży kontraktowej (wynagrodzenia za świadczoną usługę).

Wymieniona powyżej marża kontraktowa stanowi w zakładach ubezpieczeń komponent wartości bilansowej składnika aktywów lub zobowiązania w odniesieniu do grupy umów ubezpieczenia, odpowiadający niezrealizowanemu zyskowi, który jednostka ujmie, gdy będzie świadczyła usługi objęte umową ubezpieczenia na podstawie umów ubezpieczenia należących do grupy.

Wpływ MSSF 17 na sprawozdanie Grupy PZU SA

W celu analizy wpływu wprowadzonych zmian MSSF 17 na politykę rachunkowości zakładu ubezpieczeń wybrano dane prezentowane przez Grupę PZU SA. Jest to zakład, który jako jedyny jest na Giełdzie Papierów Wartościowych w Warszawie i zgodnie z wymogami ustawy o rachunkowości, jako spółka publiczna, swoje skonsolidowane sprawozdanie finansowe sporządza na podstawie Międzynarodowych Standardów Sprawozdawczości Finansowej.

Przebadano, jakie podstawowe zmiany spowoduje w polityce rachunkowości badanej grupy MSSF 17.

Grupa PZU SA wprowadziła w życie MSSF 17 1 stycznia 2023 r. W związku z tym, że zgodnie z MSR 8 należy przygotować dane porównawcze, za datę przejścia na MSSF 17 przyjęto dzień 1 stycznia 2022 r. Wprowadzenie nowego standardu ma wpływ bezpośrednio na jego politykę rachunkowości, ponieważ wprowadza on zmiany w zakre-

się wyceny, prezentacji i ujawnień dla umów ubezpieczenia, co bezpośrednio wpływa na sporządzane sprawozdanie finansowe analizowanego zakładu.

Zgodnie ze strategią PZU na lata 2021–2024 [por. *Wpływ wdrożenia ...*] MSSF 17 poprawia jakość i zwiększa użyteczność oraz porównywalność prezentowanych danych finansowych w czterech podstawowych aspektach ujętych: spójności i porównywalności, klarowności, przejrzystości oraz rynkowej wyceny bilansu (por. tabela 3).

Tabela 3. Podstawowe cechy prezentowanych danych finansowych w PZU

Cecha	Opis
Spójność i porównywalność	Spójne zasady rachunkowości dla wszystkich zakładów ubezpieczeń i innych podmiotów na rynku nawiązujące do MSSF 15 „Przychody z umów z klientami”.
Klarowność	Rozbudowa wymogów informacyjnych, kładących przede wszystkim nacisk na wskazanie źródeł pochodzenia zysku. Oddzielna prezentacja biznesu ubezpieczeniowego od inwestycyjnego. Zwiększenie przejrzystości w zakresie reasekuracji. Oddzielnie jest prezentowany wynik na działalności reasekuracyjnej i na działalności bezpośredniej.
Przejrzystość	Ujawnienie przyszłych wartości zysku.
Rynkowa wycena bilansu	Spójna rynkowa wycena aktywów i pasywów jako konsekwencja jednoczesnego wdrożenia MSSF 17 „Umowy ubezpieczenia” i MSSF 9 „Instrumenty finansowe”. W przypadku polskich zakładów ubezpieczeń wycena musi być zgodna z krajowymi standardami rachunkowości.

Źródło: *Wpływ wdrożenia...* www.pzu.pl.

Według PZU wprowadzenie MSSF 17 spowoduje określone zmiany w zakresie ujmowania ubezpieczeń majątkowych i ubezpieczeń na życie w sprawozdawczości finansowej. Podstawowe zmiany ujęto w tabeli 4.

Grupa PZU opublikowała w swoim sprawozdaniu finansowym podstawowe zmiany w polityce rachunkowości, które dokonała w celu dostosowania się do regulacji MSSF 17. Wybór polityki rachunkowości w PZU dotyczy przede wszystkim:

- 1) metody wyznaczania krzywych dyskontowych,
- 2) ujmowania przychodów lub kosztów finansowych,
- 3) korekty ryzyka z tytułu ryzyka niefinansowego,
- 4) marży kontraktowej na dzień przejścia,
- 5) grupowania kontraktów,
- 6) wpływu szacunków księgowych dokonywanych w śródrocznych sprawozdaniach finansowych.

Tabela 4. Kluczowe zmiany wprowadzone przez MSSF 17 w zakresie ubezpieczeń majątkowych i ubezpieczeń na życie

Ubezpieczenia majątkowe	Ubezpieczenia na życie
Wyceniane są przede wszystkim na podstawie metody alokacji składki PAA (ang. <i>premium allocation approach</i>), co zapewni porównywalność przychodów z ubezpieczeń do składki zarobionej zgodnie z MSSF 4.	W miejsce rezerwy matematycznej pojawia się zobowiązanie (ang. <i>LRC—Liability for remaining coverage</i>), które stanowi sumę trzech elementów: <ul style="list-style-type: none"> ▪ wartości obecnej przepływów pieniężnych, ▪ korekty ryzyka, ▪ marży kontraktowej (CSM) reprezentującej przyszłe zyski.
Wycena rezerw szkodowych następuje na podstawie najlepszego oszacowania przepływów pieniężnych z uwzględnieniem korekty ryzyka z tytułu ryzyka niefinansowego (ang. <i>risk adjustment</i>).	Wyceniane są przede wszystkim na podstawie modelu ogólnego (ang. <i>General Model</i> , nazywany też często <i>Building Block Approach</i>), w którym podstawowym źródłem wyniku jest marża kontraktowa, co pozwoli rozpoznać stabilne zyski.
Rezerwy szkodowe wycenione są w wartości bieżącej z uwzględnieniem zmiany wartości pieniądza w czasie. Skutki zmiany stóp dyskontowych na wysokość rezerw zostają wykazane w kapitałach.	Wpływ zmiany założeń aktuarialnych jest rozpoznawany przez zmiany wysokości marży kontraktowej i amortyzowany przez cały okres trwania umowy.
	W związku z zastosowaniem modelu ogólnego, wpływ zmiany stóp procentowych ujmowany jest w kapitałach poprzez zmianę innych całkowitych dochodów (ang. <i>OCI – other comprehensive income</i>) i nie wpływa na wynik finansowy okresu.
	Bardziej przejrzyste prezentowanie zysku, co jest konsekwencją odrębnego wykazywania wyniku z usług ubezpieczeniowych i wyniku finansowego. Przychody z ubezpieczeń będą ujmowane bez komponentu inwestycyjnego.

Źródło: opracowano na podstawie skonsolidowanego sprawozdania finansowego Grupy PZU SA za 2022 r.

W celu zachowania zasad dyskontowania zgodnych z dyrektywą Wypłacalność II, PZU zdecydowało się na wyznaczenie krzywych dyskontowych w podejściu oddolnym. Z kolei, aby ograniczyć zmienność wyniku finansowego oraz zachować spójność w zakresie wyceny zobowiązań z podejściem używanym w wycenie aktywów, podjęto w zależności od rodzaju produktów ubezpieczeniowych, określony podział kosztów i przychodów finansowych² (por. tabela 5).

W celu możliwie najlepszego odzwierciedlenia niepewności związanej z wyceną ryzyka niefinansowego (np. ryzyko ubezpieczeniowe, ryzyko rezygnacji), korekta z jego tytułu wyznaczana jest metodą VaR lub techniką opartą na metodzie kosztu kapitału. Korekta ta odpowiada rekompensacie z tytułu niepewności co do kwoty i terminu

² Zgodnie z MSSF 17 zakład ubezpieczeń jest zobowiązany ujmować w przychodach lub kosztach finansowych z ubezpieczeń wpływ wartości pieniądza w czasie i ryzyka finansowego oraz zmian w tym zakresie.

wystąpienia przepływów pieniężnych z tytułu grup umów ubezpieczenia. Kolejnym elementem, który miał wpływ na politykę rachunkowości Grupy PZU, była wycena marży kontraktowej, czyli zobowiązań. Dokonując wyboru metody wyceny brano pod uwagę trzy podstawowe elementy:

- 1) dostępność danych historycznych,
- 2) materialność,
- 3) przynależność grupy umów do portfela oferowanego w sprzedaży przez Grupę PZU.

Tabela 5. Ujmowanie przychodów i kosztów finansowych w zależności od rodzaju produktów ubezpieczeniowych

Rodzaj produktu	Ujmowanie kosztów i przychodów finansowych
<i>Unit-linked</i>	Uwzględnia się w całości w wyniku finansowym
Produkty inne niż <i>unit-linked</i>	Dzielone są na wynik finansowy i inne całkowite dochody

Źródło: opracowano na podstawie skonsolidowanego sprawozdania finansowego Grupy PZU SA za 2022 r.

Grupa PZU zastosowała trzy metody wyceny na dzień przejścia, które scharakteryzowano w tabeli 6.

Tabela 6. Metody wyceny pozycji finansowych na dzień przejścia

Metoda	Opis	Przykłady wykorzystania danej metody
Pełne podejście retrospektywne	Wycena następuje tak, jakby standard był stosowany od początkowego ujęcia danej pozycji finansowej.	Ubezpieczenia majątkowe Kontrakty inne niż <i>unit-linked</i> zawarte po 2019 r. Ubezpieczenia indywidualne kontynuowane zawarte w latach 2015–2018
Zmodyfikowane podejście retrospektywne	Polega na stosowaniu uproszczeń w pełnym podejściu retrospektywnym, jeżeli nie jest możliwe zastosowanie podejścia pełnego. Podejście to można stosować, jeżeli osiąga się wynik najbliższy do wyniku pełnego podejścia retrospektywnego.	Ubezpieczenia indywidualne kontynuowane oraz ubezpieczenia tradycyjne zawarte przed 2015 r.
Podejście oparte na wartości godziwej	Metoda stosowana, gdy pełne podejście retrospektywne jest niewykonalne w praktyce, a nie zdecydowano się na zmodyfikowane podejście retrospektywne. Przy podejściu opartym na wartości godziwej wykorzystano regulacje zawarte w MSSF 13 „Ustalenie wartości godziwej”, w wyjątkiem wymogu dotyczącego dolnego limitu depozytów na żądanie. Do wyceny wartości godziwej wykorzystano metodę dochodową.	Produkty <i>unit-linked</i>

Źródło: opracowano na podstawie skonsolidowanego sprawozdania finansowego Grupy PZU SA za 2022 r.

W zakresie polityki rachunkowości podjęto również decyzję dotyczącą grupowania umów. W przypadku ubezpieczeń na życie podjęto decyzję na podział umów na grupy, które zawierają umowy zawarte w ciągu roku – tzw. kohorty roczne. Odnośnie okresów krótszych, w przypadku tego rodzaju ubezpieczeń, należałoby utrzymywać zbyt dużą ilość danych, co naraziłoby by spółkę na zbyt duże koszty w stosunku do osiągniętych korzyści. Natomiast dla ubezpieczeń majątkowych, przede wszystkim krótkoterminowych, stworzono kohorty kwartalne umożliwiające bardziej szczegółową ocenę rentowności w sytuacji zmiany taryf w ciągu roku.

Ostatnim elementem, który podlegał modyfikacji w ramach wyboru polityki rachunkowości jest wpływ szacunków księgowych dokonywanych w śródrocznych sprawozdaniach finansowych. W celu zachowania spójności z dotychczasowym raportowaniem (MSSF 4) podjęto decyzje o zmianie traktowania szacunków księgowych dokonywanych w poprzednich śródrocznych sprawozdaniach finansowych przy zastosowaniu MSSF 17 w kolejnych śródrocznych sprawozdaniach finansowych i w rocznym okresie sprawozdawczym (raportowanie *year-to-date*).

Wprowadzone zmiany mają bezpośredni wpływ na sprawozdania Grupy PZU, w tym na sposób prezentacji danych ujętych w sprawozdaniu finansowym, jak i na sposób ich wyceny. Na dzień przeprowadzonych badań Grupa PZU ustaliła, że szacowany wpływ MSSF 17 na skonsolidowane kapitały będzie wynosił na dzień 31 grudnia 2022 r. między 3,5 a 4 mld PLN. Jednak rzeczywista kwota tego wpływu będzie dopiero widoczna w sprawozdaniu Grupy za 2023 r., ponieważ cały czas trwają prace nad wdrożeniem standardu i mogą w praktyce ulec zmianie przyjęte założenia oraz metodyka obliczeń. Ustalenie rzeczywistego wpływu będzie możliwe po implementacji przez Grupę PZU MSSF 17 i będzie stanowiło przedmiot dalszych badań.

Podsumowanie

Wejście w życie MSSF 17 zmieniło podejście zakładów ubezpieczeń w stosunku do wyceny i ujmowania poszczególnych kategorii finansowych. Spowoduje to nowe spojrzenie na sprawozdawczość finansową ubezpieczycieli i inny sposób analizy prezentowanych danych. Będzie to wymagało nowych umiejętności zarówno ze strony zakładów ubezpieczeń, organów nadzoru i interesariuszy sprawozdań finansowych, aby dokonać wiarygodnej oceny wpływu umów ubezpieczenia na sytuację finansową, wyniki finansowe oraz przepływy pieniężne. Reasumując, MSSF 17 wprowadza nowe regulacje dla wszystkich ubezpieczycieli zorientowanych na rynek kapitałowy. Wiąże się to nie tylko ze zmianami istotnych wskaźników finansowych i wyników, ale także ze zmianami wewnętrznych metod wyceny i procedur. Kolejne badania pozwolą ocenić, czy osiągnięto zakładane rezultaty, a wprowadzone zmiany – czy zostały zaakceptowane przez

rynek. Natomiast w celu opracowania bardziej szczegółowych wniosków, przeprowadzone analizy należy rozszerzyć o sprawozdania zagranicznych grup ubezpieczeniowych, które implementowały MSSF 17.

Bibliografia

- Ewelt-Knauer C., Kraft A., Schneider J. [2018], *Der neue Standard zur bilanziellen Abbildung von Versicherungsverträgen (IFRS 17) – Eine kritische Analyse der Auswirkungen auf die Versicherungsbranche*, Springer-Verlag GmbH Deutschland, ein Teil von Springer Nature 2018, ZVersWiss 107, s. 193–226, <https://doi.org/10.1007/s12297-018-0405-6>; <https://link.springer.com/article/10.1007/s12297-018-0405-6> (data pobrania: 22.04.2023).
- IFRS 17 – not just for insurance companies [2022], – wypowiedź aktuarusza Nick Clitheroe, Government Actuary's Department, <https://www.gov.uk/government/news/ifrs-17-not-just-for-insurance-companies> (data pobrania: 22.04.2023).
- Koszty globalnego sektora ubezpieczeń związane z MSSF 17 szacuje się na 15–20 mld USD [2021], informacja prasowa, WTW, <https://www.wtwco.com/pl-pl/news/2021/06/koszty-globalnego-sektora-ubezpieczen-zwiazane-z-mssf-17-szacuje-sie-na-15-20-mld-usd> (data pobrania: 22.04.2023).
- Kramza A. [2020], *Rozwiązania chmurowe a wyzwania związane z wdrożeniem MSSF 17*, PwC, <https://www.pwc.pl/pl/artykuly/rozwiazania-chmurowe-a-wyzwania-zwiazane-z-wdrozeniem-mssf-17.html> (data pobrania: 24.04.2023).
- Międzynarodowy Standard Rachunkowości 8 Zasady (polityka) rachunkowości, zmiany wartości szacunkowych i korygowanie błędów (Dz.Urz. UE L 320 z 2008).
- Międzynarodowy Standard Sprawozdawczości Finansowej 4 Umowy ubezpieczeniowe (Dz.Urz. UE L 320 z 2008).
- Pasternak-Winiarski A. [2017], *MSSF 9 i MSSF 17 – zależności i synergie*, Deloitte, <https://www2.deloitte.com/pl/pl/pages/risk/articles/mssf9-mssf17-zalezności-synergie.html> (data pobrania: 20.10.2022).
- Piedra Luna J.H. [2018], *El futuro contable en las empresas de seguros: la Norma Internacional de Información Financiera 17 – Contratos de Seguros*, Contabilidad Y Negocios, 13(26), s. 5–20, <https://doi.org/10.18800/contabilidad.201802.001>.
- Piętak P., Pasternak-Winiarski A. [2017], *Przykład wyceny zobowiązań ubezpieczeniowych w MSSF 17*, Deloitte, <https://www2.deloitte.com/pl/pl/pages/risk/articles/przyklad-wyceny-zobowiazan-ubezpieczeniowych-mssf17.html> (data pobrania: 22.10.2022).
- Piskorski M., Pasternak-Winiarski A. [2017], *Transition w MSSF 17*, Deloitte, <https://www2.deloitte.com/pl/pl/pages/risk/articles/transition-w-mssf17.html> (data pobrania: 22.10.2022).
- Rezolucja Parlamentu Europejskiego z dnia 3 października 2018 r. w sprawie Międzynarodowych Standardów Sprawozdawczości Finansowej: MSSF 17 „Umowy ubezpieczeniowe” (2018/2689 (RSP), (Dz.Urz. UE C 11/02 z 2020).
- Rozporządzenie Komisji (UE) 2016/1905 z dnia 22 września 2016 r. zmieniające rozporządzenie (WE) nr 1126/2008 przyjmujące określone międzynarodowe standardy rachunkowości zgodnie z rozporządzeniem (WE) nr 1606/2002 Parlamentu Europejskiego i Rady w odniesieniu do Międzynarodowego Standardu Sprawozdawczości Finansowej 15 (Dz.Urz. UE L 295 z 2016).

- Rozporządzenie Komisji (UE) 2016/2067 z dnia 22 listopada 2016 r. zmieniające rozporządzenie (WE) nr 1126/2008 przyjmujące określone międzynarodowe standardy rachunkowości zgodnie z rozporządzeniem (WE) nr 1606/2002 Parlamentu Europejskiego i Rady w odniesieniu do Międzynarodowego Standardu Sprawozdawczości Finansowej 9 (Dz.Urz. UE L 323 z 2016).
- Rozporządzenie Komisji (UE) 2021/2036 z dnia 19 listopada 2021 r. zmieniające rozporządzenie (WE) nr 1126/2008 przyjmujące określone międzynarodowe standardy rachunkowości zgodnie z rozporządzeniem (WE) nr 1606/2002 Parlamentu Europejskiego i Rady w odniesieniu do Międzynarodowego Standardu Sprawozdawczości Finansowej 17 (Dz.Urz. UE L 416 z 2021).
- Skonsolidowane sprawozdanie finansowe Grupy PZU SA za 2022 r.*, www.pzu.pl (data pobrania: 5.05.2023).
- Spigarska E. [2017], *Międzynarodowy Standard Sprawozdawczości Ubezpieczeniowej MSSF „Umowy ubezpieczeniowe”*, [w:] Gierusz J. (red.), Gierusz M. (red.), *Międzynarodowe Standardy Sprawozdawczości Finansowej w teorii i w praktyce*, ODDK, Gdańsk.
- Trzpięta K. [2022], *Porównanie przepisów ustawy o rachunkowości i MSR/MSSF 2022 oraz nowy tekst Międzynarodowego Standardu Sprawozdawczości Finansowej 17*, Wiedza i Praktyka, Warszawa.
- Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (Dz.U. 1964, nr 16, poz. 93 z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości (Dz.U. 1994, nr 121, poz. 591 z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 18 września 2001 r. Kodeks morski (Dz.U. 2001, nr 138, poz. 1545 z późn. zm.).
- Wpływ wdrożenia MSSF 17 i zmian w otoczeniu makroekonomicznym na mierniki Strategii PZU na lata 2021–2024*, www.pzu.pl (data pobrania: 4.05.2023).